Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto
Jyväskylä University Digital Archive

UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.

Author(s): Nivalainen, Markku

Title: Kovat piipussa

Year: 2017

Version:

Please cite the original version:

Nivalainen, M. (2017). Kovat piipussa. Maailmankirjat : käännöskirjallisuuden verkkolehti, 22.3.2017. http://www.maailmankirjat.ma-pe.net/?p=2408

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

Georges Simenon: Maigret. Kootut kertomukset.

Kovat Piipussa – MARKKU NIVALAINEN (22.3.2017)

Lukuisia salanimiä käyttänyt, luonnottoman tuottelias Georges Simenon (1903–89) tehtaili pitkän uransa aikana kaikkiaan yli 400 julkaistua teosta. Jopa 75 romaanissa ja 28 novellissa esiintyy komisario Jules Maigret. Valkokankaalla ja televisiossa on arvioitu nähdyn yhteensä yli 300 Simenon-adaptaatiota, joista ainakin 200:n pääosassa häärii samainen komisario. UNESCO:n maailman käännöskirjallisuuden listalta Simenon löytyy sijalta 17, kolme sijaa Arthur Conan Doylea jäljessä. Ykkössijaa pitää ylivoimaisesti hallussaan Agatha Christie.

Aiemmin suurelta osin suomentamattomat novellit on nyt koottu sangen koruttomaksi yli 700-sivuiseksi niteeksi, jonka kantta koristaa niin kirjailijan kuin komisarionkin tavaramerkiksi muodostunut piippu. Juuri muita helposti tunnistettavia piirteitä novellien Maigret'lla ei olekaan, kärttyisyyttä lukuunottamatta. Hänellä ei ole toistuvia repliikkejä tai omintakeisia tapoja, joista hänet voisi helposti tunnistaa. Elokuva- ja televisioadaptaatioissa komisario on tapana esittää hattuun ja pitkään päällystakkiin pukeutuneena, mutta samaan tapaan pukeutuvat myös hänen virkatoverinsa sekä alaisensa.

"Maigret täytti piippunsa, palasi omaan huoneeseensa muttei jaksanut alkaa taas setviä sotkuisia papereitaan, ja hetkeä myöhemmin hän painoi knallin päähänsä, pukeutui paksuun samettikauluksiseen päällystakkiinsa ja laskeutui portaat hartioitaan kohauttaen." (283)

Juuri virka-asema on yksi niistä keskeisistä tekijöistä, jotka erottavat Maigret'n muista ikonisista etsivähahmoista. Toisin kuin yksityisetsivät Sherlock Holmes ja Hercule Poirot, tupakkamiehiä molemmat, sekä murhiin kaikkialla sattumalta törmäilevä pahanilmanlintu Jane Marple, Maigret on pesunkestävä poliisi. Missä esimerkiksi Poirot liikkuu lähes poikkeuksetta ylemmän keskiluokan ja aateliston parissa ratkoen monimutkaisia ongelmia, esiintyy Simeonin tarinoissa kaikkien yhteiskuntaluokkien edustajia ja valtaosa tapauksista on uskottavia, vaikka joitain poikkeuksiakin joukosta löytyy.

Yksityisetsivät soveltuvat poliiseja paremmin rikoskirjallisuuden keskushahmoiksi, koska heidän ei tarvitse tukeutua protokollaan ja on huomattavasti vaikeampaa kuvata kiinnostavasti ryhmätyötä kuin poikkeusyksilöitä. Tämä pätee myös Maigret'n kohdalla, sillä novelleissa sivurooleissa olevien poliisien ensisijainen tehtävä tuntuu olevan muistuttaa lukijaa siitä, että komisario on kuin onkin virkavallan edustaja. Maigret'lla ei ole selkeää Watsoniin tai Hastingsiin rinnastuvaa apulaista ja melko persoonattomaksi juoksupojaksi jäävää Lucasia lukuunottamatta työkaverit tulevat ja menevät. Kaikki tapaukset Maigret

ratkaisee lopulta itse ja mikä tärkeintä, kaikki tapaukset lopulta ratkeavat, eikä syyllisyydestä jää koskaan pienintäkään epäilystä.

Toinen Maigret'n erikoisuus on pitkäkestoinen ja ilmeisen onnellinen avioliitto. Rouva Maigret on synkkämietteistä ja tuittuilevaa miestään kohtaan jokseenkin yhtä ymmärtäväinen kuin komisario asiakkaitaan. Maigret'n menestys rikostutkijana juontuu hänen kyvystään ymmärtää, mitä niin rikollinen itse kuin muutkin tapaukseen liittyvät henkilöt ovat mahtaneet järkeillä tapahtuneeseen liittyen. Tutkimusten kannalta tilannetta helpottaa rikosten luonne, sillä lähes jokaisen komisarion selvittämän tapauksen on suorittanut tuiki tavallinen ihminen, jolla on teolle ymmärrettävä motiivi, jonka tunnistaminen saattaa tosin olla vaikeaa. Hurjimmankaan veriteon taustalta ei Maigret'n maailmassa löydy sattumanvaraisesti toimivaa ihmistä tai läpeensä pahaa sadistia – "Setä Maanantain" mieleltään järkkynyt Miss Wilfurkin toimii komisarion ymmärtämällä tavalla.

Maigret'n perhe-elämä viittaa modernin maailman vaurauteen ja mahdollisuuteen tarjota ihmisille kiitettävässä määrin materiaalista turvaa sekä hyvinvointia. Porvarillisen arjen rinnastaminen banaaleihin rikoksiin lienee Simenonin tapa kertoa, että modernin yhteiskunnan keskeinen kipupiste on yksinkertaisesti inhimillinen heikkous. Maallistuneessa kulttuurissa ei ole tarjolla moraalisia auktoriteetteja tai lupausta pelastuksesta, minkä seurauksena ihmisen ongelmaksi muodostuu ennen kaikkea vastuuttomuus. Yksin porvarilliset mukavuudet eivät riitä pitämään ketään kaidalla polulla. Maigret'n maailma, näennäisestä idyllisyydestä huolimatta, on sangen lohduton.

Simenonin vahvuus kertojana ilmenee erityisen hyvin paikkojen ja henkilöhahmojen uskottavuudessa. Niin Pariisin nuhjuiset korttelibistrot, porvarisperheiden hulppeat maaseutuasunnot kuin erilaiset konttoritkin kuvataan tarkoin vedoin, mutta samalla riittävän epämääräisesti, että myös ranskalaista kulttuuria huonosti tuntevan on mahdollista aistia millaisesta paikasta kulloinkin on kyse.

"Hotelli Saint-Georges oli pieni hotelli, jollaisia on joka kaupungissa. Paikkoja joilla on oma uskollinen asiakaskuntansa ja joiden olemassaoloa ei edes huomaa, jolle joku neuvo sinne. Niissä majoittuu ennen kaikkea ikäihmisiä, pappeja, arkoja nuoria naisia ja yleensäkin väkeä, joka on ollut jollain tavalla tekemisissä hurskauden harjoittamisen kanssa, suntioista kynttiläntekijöihin." (386)

Tärkeintä on tunnelma ja niin tapahtumat kuin tapahtumapaikatkin ovat siinä määrin abstrakteja, ettei tiedonvälityksessä ja muussa teknologiassa tapahtuneita muutoksia tule juuri ajatelleeksi. Poikkeuksena tästä on varhainen suljetun huoneen mysteeri "Avoin ikkuna", jonka huolellisesti toteutettu monimutkainen murha muistuttaa enemmän Poirot'n tapauksia kuin muita Maigret'n kohtaamia henkirikoksia, joista suunnitelmallisuus on yleensä kaukana.

Simenonin luomat rikolliset tekevät yksinkertaisia rikoksia yksinkertaisista syistä, vaikka rikospaikan luoma ensivaikutelma saattaakin pettää eivätkä motiivit aina ole edes tekijöiden itsensä tiedossa. Tapauksia hankaloittavat lähinnä harhaanjohtavat johtolangat sekä vaihtelevalla menestyksellä suoritetut yritykset peitellä teon jälkiä. Aluksi monimutkaiselta näyttävä juoni saattaakin olla tahatonta seurausta monen improvisoidun tekijän yhteisvaikutuksesta. Tavallisesti kaikenlainen suunnitelmallisuus astuukin peliin vasta sen jälkeen, kun harkitsematon teko on jo tehty ja olisi aika kohdata sen seuraukset. Hyvin usein rikokseen ajautuu henkilö, joka yksinkertaisesti kokee tilanteensa sietämättömäksi. Syynä

saattaa olla esimerkiksi epäonninen avioliitto, hyväuskoisuus tai jonkinlainen kulttuurinen konventio, joka estää kyseistä henkilöä toteuttamasta itseään.

Maigret'n tuloksia tuottava metodi koostuu lähinnä yksityiskohtien omaksumisesta ja niiden intuitiivisesta prosessoinnista. Komisario kuuntelee ihmisiä, aistii paikan ilmapiiriä ja pyrkii näkemään tosiseikkojen taakse. Jollain tapaa faktat tuntuvat edustavan hänelle varmuutta ja pysyvyyttä, säännönmukaisuutta, kun taas rikokset aiheuttavat poikkeaman koneen lailla etenevässä arkisessa aherruksessa. Rikoksen tapahtuessa jokin järjestelmässä nyrjähtää ja tämän poikkeaman syiden ja seurausten ymmärtämiseksi on kurkoteltava järjestelmää ylläpitävien sääntöjen tuolle puolen. Simenon ei kuitenkaan päästä lukijaa Maigret'n pään sisälle, joten hänen aivoituksensa jäävät monelta osin arvoituksiksi. Tämä pätee myös hänen arvoihinsa.

Vaikka rikokset tehdään usein yksilön vapauden ja sosiaalisen sekä yhteiskunnallisen välttämättömyyden valtakuntien törmätessä, ei Maigret'lta juuri heru sympatiaa olosuhteiden uhreille. Olosuhteet ovat rikokselle välttämätön, mutta eivät riittävä ehto ja kyse on siten lopulta yksilön karmaisevasta vapaudesta, jota jotkut vain erehtyvät käyttämään väärin. On kyseessä sitten rakkauden innoittama intohimorikos tai kateudesta tehty kylmäverinen kosto, ei Maigret koskaan pidä rikosta oikeutettuna. Vaikka teon syyt ja seuraukset voivat olla ymmärrettäviä ja puolustettavissa, eli tekijää voi tältä osin ymmärtää, on rikos silti aina rikos ja siksi tuomittava teko. Jonkinlaista armoa Maigret tosin ilmentää tarinassa "L'Etoile du Nord", joskin mahdollisia syitä hieman yllättävälle käytökselle esitetään useita, joista kahden päivän kuluttua edessä oleva eläköityminen ei liene vähäisin.

Ottaen huomioon Simenonin tuotteliaisuuden, on varsin hämmästyttävää, miten keskenään erilaisia kokoelman novellit ovat. On vaikea sanoa, mistä tyypillinen Maigret-novelli koostuu, vaikka jotkut seikat, kuten esimerkiksi oluenjuonti ja piippuetikettiin liittyvät kysymykset, esiintyvät monissa tarinoissa. Mikään ei kuitenkaan toistu säännönmukaisesti kaikissa tarinoissa eikä Maigret'sta ole helppo saada otetta: hieman arvaamattomasti tilanteisiin reagoivan komisarion motiivit jäävät lukijalle usein epäselvemmiksi kuin rikollisten. Osin tämä johtuu novellien lähes luonnosmaisesta vähäeleisyydestä, minkä seurauksena vaikuttaa paikoin siltä kuin Maigret joko hakisi novelleissa muotoaan tai olisi jonkinlainen kiteytys romaanien pyöreämmästä hahmosta.

Toisaalta jonkinlainen suurpiirteisyys on olennainen osa ajattominta rikoskirjallisuutta, sillä auttavathan juuri koruttomuus ja suoraviivaisuus osaltaan tekemään esimerkiksi Raymond Chandlerin ja Dashiell Hammettin teoksista edelleen ajankohtaisen tuntuisia. Ajattomuuden mahdollistaa myös Simenonin epäluuloisuus aatteita kohtaan. Vaikka aatteet ja vakaumukset sinällään ovatkin ajattomia, ovat niiden kuvaamiseen käytetyt termit ja puheenparret yleensä kiinteästi aikaansa ja kulttuurisen viitekehykseensä sidottuja. Katoliseksi kasvatettu, mutta uskostaan luopunut Simenon karttaa ilmeisen tietoisesti uskonnollisia, filosofia ja poliittisia termejä, vaikka vastuuttomuudessa voi nähdä olevan kyseen aikakauden intellektuelleja askarruttaneesta eksistentialistisesta ahdistuksesta sekä perisynnistäkin.

Novellien kieli on poikkeuksetta mutkatonta ja yksiselitteistä. Adjektiiveja Simenon käyttää kauttaaltaan säästeliäästi. Taina Helkamon käännös on kerrassaan onnistunut. Sanasto on etenkin dialogin osalta monin paikoin mukavan vanhahtavaa ja saa teoksen tuntumaan uusintapainokselta:

“Hän oli epämiellyttävä ja kiero pikkukonna. Maigret oli piinannut häntä kaksi tuntia työhuoneessaan ja mokoma nilkki oli vain toistellut:
– En ole tehnyt mitään…
– Miksi sitten lähdit livohkaan?
– Omapa on asiani!” (26)

On sanottu, että Simenon kirjoitti kaikille, koska kenen tahansa on mahdollista ymmärtää, mistä hänen teoksissaan on kyse. Kuten monet muut rikostarinat, ovat Maigret-novellit tapahtumavetoisia ja siitä syystä vaikuttavat helposti yksinkertaisilta. Mutta Simenonin teosten yksinkertaisuus on aina näennäistä, sillä teosten kantavan teeman muodostavat ihmisenä olemisen ehdot modernissa maailmassa. Tästä syystä teosta voi suositella myös niille, jotka tavallisesti kaihtavat rikoskirjallisuutta.

Georges Simenon: *Maigret. Kootut kertomukset*. Suom. Taina Helkamo. Teos: Helsinki.